

STORFE

Faktaark fra Dyrebeskyttelsen Norge

INNHold:

- Historikk
- Naturlig adferd
- Dagens driftformer
- Dyrevernproblemer
- Andre hensyn
- Alternativer
- Hva gjør Dyrebeskyttelsen?

Visste du at mange norske melkekyr står bundet ti måneder i året? Og at kalven fjernes fra moren rett etter fødselen, så den ikke får die?

Glansbildet som melkereklamen viser deg, er dessverre ikke hverdagen for flertallet av norske kyr.

HISTORIKK

I Norge er melkekua et tradisjonsrikt dyr. Det var vanlig å sende kyr på sommerbeite i skogen eller på fjellet, slik at det næringsrike gresset rundt gården kunne brukes til vinterfôr. Kyr ble brukt til melke- og kalveproduksjon, og oksene ble brukt som trekkdyr eller slaktet til mat. I tillegg ga storfeet skinn.

NATURLIG ADFERD

Melkekyr på bås gir gjerne et ensformig inntrykk, og mange tror derfor at kyr mangler personlighet. Men kyr er temperamentsfulle og følsomme dyr med et stort sosialt behov. Kyr som står bundet, har liten mulighet til å vise disse sidene ved seg selv.

Ville storfe lever i flokk. Dyrene vandrer over store områder og har en regelmessig døgnrytme. Lederen er en voksen ku, og de andre dyrene er som regel slektninger. Kyr er kjent for å kunne være sjalu, og de kan ha vennskaps- og fiendeforhold. Dyrene kommuniserer seg imellom. En ku får vanligvis en kalv i året. Kua går vekk fra flokken for å føde. Hun slikker kalven ren, og etter en times tid reiser kalven seg på ustøe bein og begynner å lete etter juret. Kalven dier flere ganger i døgnet. Mor og barn har et nært forhold. Kua verner den lille, introduserer den for flokken, og lærer den opp. Ofte ligger flere små kalver sammen og trykker i graset, og venter på mødrene som beiter i nærheten.

DAGENS DRIFTSFORMER

En norsk melkebonde har i gjennomsnitt 15 melkekyr. Andelen større besetninger er økende. Storfeholdet blir

ansett som en viktig del av norsk distriktspolitikk. Den særegne norske oppfatningen om at kumelk er en nødvendighet i et sunt kosthold, er et utslag av denne politikken.

Den vanligste kurasen i Norge i dag er Norsk Rødt Fe, "NRF-kua". NRF er avlet frem etter bestemte avlsmål og den er en kombinasjonsrase; den skal både gi god melkeytelse og god kjøttproduksjon. For at kua skal produsere melk, må hun få en kalv i året. Kalven ender opp som slaktedyr eller ny melkeku. Kalven fjernes fra mora rett etter fødselen, og settes i en egen kalvebinge. Mens noen produsenter lar flere kalver gå sammen i en bing med halm, setter andre hver kalv for seg i en liten boks. Unge slaktedyr går sammen i en fellesbinge.

De aller fleste melkekyr står på bås ti måneder i året. Båsen har betonggulv. Bak båsen er det spaltegolv, slik at møkka faller rett ned i gjødselkjelleren. Mange produsenter bruker kutrener for å få kyrne til å rygge over spaltegulvet når den skal gjøre fra seg. Kutreneren er en strømførende streng som festes over kua, og gir henne elektrisk støt hvis hun hever ryggen for å gjøre fra seg i båsen.

Åtte uker om sommeren skal alle storfe ut i det fri. Regelen gjelder ikke for okser, som kan holdes innendørs hele året. Det er også noen storferaser som kun brukes til kjøttproduksjon. Slike dyr er det vanlig å holde delvis utendørs, gjerne i en innhegning med mulighet til å søke ly. Kalven får gå sammen med moren. Denne driftsformen kalles ammekuhold. utendørs, gjerne i en innhegning med mulighet til å søke ly. Kalven får gå sammen med moren. Denne driftsformen kalles ammekuhold.

STORFE

DYREVERNPROBLEMER

En stor andel norske melkekyr har dårlig helse. Mange av helseplagene er det vi mennesker som påfører dem gjennom avlsarbeid og dårlig miljø. Ei moderne ku er avlet frem slik at hun melker nok til nærmere ti kalver i året. Den høye melkeytelsen disponerer for sykdom. Hvert år behandles et stort antall norske kyr for jurbetennelse og andre produksjonssykdommer grunnet unaturlig høy ytelse. En type helseproblemer er stereotyp adferd, siden dyra pga. mangelfullt miljø ikke får tilfredsstillende naturlige behov og instinkter.

Hardt betonggulv og liten plass gjør det vondt og vanskelig for storfe å legge seg. Om de har mulighet vil storfe foretrekke mykt liggeunderlag; da vil de ligge oftere og lengre. Fra 2005 skal alle melkekyr ha liggeunderlag. Båsen og dets utforming er en del av grunnen til at mange kyr pådrar seg smertefulle klauvlidelser.

På båsen har kua små muligheter til å bevege seg eller ha sosial kontakt med andre kyr. Dyrevelferden er større i løsdriфтfjøs, hvor dyrene kan bevege seg litt rundt. Denne kunnskapen til tross kommer ikke et påbud om løsdriфтfjøs før om 20 år (vedtatt i 2002), men det er forbudt å bygge nye båsfjøs fra 2004. Den lange overgangsperioden begrunnes med store kostnader for bonden ved ombygging.

De fleste kyr blir inseminert. Noen timer eller få dager etter fødselen fjernes kalven fra moren. Selv om kua produserer ti ganger så mye melk som kalven drikker, regnes det som uøkonomisk og ikke praktisk gjennomførbart å la den nyfødte få die. Fordi mor og barn normalt har svært sterke bånd, er atskillelsen en traumatisk opplevelse for begge. Ku og kalv kan raute etter hverandre i dagevis etterpå. Nyfødte kalver pådrar seg lett infeksjoner. Råmelk fra moren er svært viktig for den nyfødte kalvens immunforsvar, og mangel på råmelk gjør kalven mer mottakelig for infeksjonssykdommer. Dårlig hygiene i forbindelse med fødselen, skitten og trekkfull bing og for mange dyr på liten plass er andre grunner til at kalvene lett blir syke.

Ungdyr i bing lever ofte på spaltegolv. Spaltegolv er vondt å gå og ligge på. De unge, lekne og nysgjerrige dyrene har ingenting å ta seg til og har ofte altfor liten plass til å kunne bevege seg på naturlig vis.

Utøy i pelsen og hudskader pga. skitt som setter seg fast er et problem i norske besetninger. Slike plager kommer av at bonden ikke holder båser og binger rene nok og at dyrene ikke børstes.

Kjøttfe er forskånet for mange av plagene som melkekyr lider under. Ved hold av kjøttfe kan det likevel være et problem at uteområdet ikke dreneres godt nok.

ANDRE HENSYN

Når storfe skal slaktes, må de drives ut av bingen eller båsen og inn på slaktebilen. Deretter transporteres de til slakteriet hvor de drives av bilen. Ofte må dyrene vente i en bing i mange timer før de slaktes. Dyrene bedøves med slagbolt. Deretter heises de opp etter bakbeina og forblør ved et knivstikk i halspulsåren.

Dyrene blir ofte redde og nervøse under transporten, fordi de aldri tidligere har vært ute av bingen. Det har blitt avdekket alvorlige regelbrudd og grov dyremishandling ved mange norske slakterier. Problemet er ikke bare at det finnes noen "verstinger", men at systemene for driving og slakting ikke er gode nok.

ALTERNATIVER

Økologisk dyrehold er å foretrekke. Dyrevelferdsmessige hensyn tilsier dessuten løsdriфт. Enkelte produsenter har kaldfjøs, hvor kyr da går fritt i et uisolert hus med halm. I noen slike fjøs kan kua selv velge når hun vil gå ut. Erfaring tyder på at dyrene tåler kulde meget godt, og at de har bedre helse i slike fjøs enn i båsfjøs. Enkelte bønder har gjort forsøk med å la melkeku og kalv gå sammen. Forsøkene indikerer at dette har positiv effekt på begges helse.

HVA GJØR DYREBESKYTTELSEN NORGE?

Dyrebeskyttelsen Norge har i mange år arbeidet for å bedre forholdene for storfe. Vi benytter ulike virkemidler, bl.a.:

- Påvirker Landbruksdepartementet til å innføre strengere regelverk ved hold av storfe. Oppnådd regler som forbyr oppbinding av kalver, og som påbyr sommerbeite for melkeku.
- Påvirker storfenæringen om endrede avlsmål.
- Dokumenterer overgrep og manglende rutiner i slakteribransjen. Oppnådd at bedre rutiner og styrket kontroll innføres.
- Påvirket myndigheter og næringen til å prøve ut for skjellige typer løsdriфтfjøs.
- Vært en aktiv høringsinstans for Stortingsmelding 12 "Om dyrehold og dyrevelferd" (2002/2003), og i det påfølgende forskriftsarbeidet. Dette resulterte bl.a. i overgang til løsdriфтfjøs og liggeunderlag.
- Dyrebeskyttelsen Norge arbeider for å bedre forholdene rundt transport og slakting. Dette gjør vi bl.a. gjennom høringsuttalelser og ulike former for påvirkningsarbeid.
- Vi bevisstgjøre befolkningen om de dyrevelferdsmessige fordelene med økologiske produkter.
- Dyrebeskyttelsen Norge har nedlagt mye arbeid i å hindre brann i fjøs, og bl.a. har vi samarbeidet med forsikringsselskapet Gjensidige om billig forsikringsordning ved kjøp av brannvarsler.